

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 35 / SEGONA ÈPOCA / JUNY DE 1995

**Consell Insular
de Mallorca**

alimara

Núm 35

Segona Època. Juny de 1995

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera, 67
07010 Palma
Tel. (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Portada: *Un lloc dins un pensament*
de **Joan March Torrandell**

Impressió: ESMENT. Centre Especial de Treball d'AMADIP

Dipòsit legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

JORNADES SOBRE ELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA A LES ILLES BALEARS

Palma, 30 de novembre, 1 i 2 de desembre de 1994

Centre Cultural S'Escorxador

PROGRAMA PER A LA DINAMITZACIÓ DEL COL·LECTIU DE PERSONES MAJORS DEL MUNICIPI DE MARRATXÍ

"AMB ELS MAJORS A LES ESCOLES"

Fernando Rivera Fernández i

Gabriel Rotger Bibiloni

Psicòlegs, Ajuntament de Marratxí

En el transcurs dels darrers anys, i més concretament des de l'any 1992, previ a la celebració de "L'Any Europeu de les Persones Majors i la Solidaritat entre les Generacions", es van duent a terme nombroses experiències en el cap de la Gerontologia tendents a evidenciar l'existència d'un extraordinari potencial entre les persones majors com a font de coneixement i com a excel·lents transmissors culturals. No des d'una concepció teòrica i intel·lectualitzada, sinó des d'una òptica pràctica i necessària.

Aquestes experiències, realitzades en els diferents punts de la geografia espanyola, demostren que les persones majors estan destinades a convertir-se, en un futur no molt llunyà, en éssers indispensables en el procés d'aprenentatge dels joves i adolescents; tal vegada no des d'un àmbit estrictament acadèmic, però sí com un complement ideal en la formació curricular. Les persones majors poden, i ens atrevim a dir que han de, participar en els centres escolars d'una forma activa.

L'esdevingut a Espanya i a Mallorca en el transcurs de les darreres dècades, i les conseqüències que d'això se n'ha derivat en l'evolució dels sistemes productius, en les relacions socials i en la formació dels vincles familiars, converteix a les persones majors en testimonis excepcionals capaços de transmetre coneixements no contemplats en els llibres de text; representen una altra forma de cultura necessària davant els joves, combatuda avui en dia per un model social deficitari de la vellesa que converteix a les persones majors en éssers desposseïts de capacitat, resignats a exercir un paper passiu arribada l'hora de la jubilació.

Entenem l'edat com un procés evolutiu de continu creixement a través de diferents etapes, cada una d'elles amb distintes possibilitats, sense que una impliqui l'exclusió de les altres i, per tant, creiem que és impropedent pensar que aquelles persones que han arribat a l'edat de jubilació hagin de desaparèixer de la vida activa i deixar de participar en la vida social, cultural i educativa de la nostra comunitat.

Perquè estam fermament convençuts de les possibilitats que ofereixen les persones d'edat a l'hora de ser creadores entusiastes, és per això, que des dels Serveis Socials de l'Ajuntament de Marratxí hem elaborat, entre altres, un programa de participació de persones majors i joves estudiants. Creiem que les persones majors poden exercir com a "docents experts" ensenyant professions tradicionals desaparegudes o en vies d'extinció; també ensenyant i transmetent la nostra cultura

i la nostra llengua a través de contes, narracions populars i llegendes.

Amb aquest Programa pretenim contribuir, de forma pràctica i activa, a millorar la qualitat de vida de les persones majors del nostre Municipi potenciant una nova forma de comunicació, utilitzant per això les relacions intergeneracionals i la participació en els centres escolars (també previst a la LOGSE quant als eixos transversals d'educació intercultural i intergeneracional). Per tant, contemplam la possibilitat, no utòpica, que les persones majors puguin convertir-se en agents assidus en la transmissió de la nostra cultura i costums.

Finalment, deixar constància del nostre desig; que la realització del Programa hagi aportat elements per a la creació d'un nou model de vellesa que permeti modificar la imatge negativa i deficitària que de les persones majors es té en l'actualitat.

FASES DEL PROGRAMA

El Programa que s'ha desenvolupat al llarg del curs 93-94, va ser precedit al nostre Municipi per una experiència duita a terme el 92-93. Durant aquest curs escolar es va fer una demostració de "l'ofici de filar" a l'escola pública Costa i Llobera. Aquesta demostració es va realitzar amb els quatre cursos de primària. Els resultats foren altament satisfactoris tenint en compte l'acollida que tingué, tant per part de les persones majors participants -foren quatre- com dels professors i alumnes del centre escolar.

A partir de la mencionada experiència, des dels Serveis Socials de l'Ajuntament de Marratxí, coordinats amb l'Àrea de Dinàmica Educativa, elaboràrem un projecte de dinamització per al col·lectiu de persones majors contemplant l'augment de participants i activitats. D'aquest projecte en sorgí un programa, objectiu principal del qual consistia a desenvolupar i potenciar una nova forma de relació i de comunicació intergeneracional amb la incorporació de la figura de la persona major a l'escola.

OBJECTIUS DEL PROGRAMA

L'objectiu principal del Programa consisteix a desenvolupar i potenciar una nova forma de comunicació i de relació entre persones de diferents grups d'edat. Amb la consecució d'aquest objectiu pretenim:

- Sensibilitzar el nin i la persona major i, a través d'aquests, la població en general, de la necessitat d'impulsar noves formes de comunicació.
- Modificar la imatge negativa que de la vellesa es té en l'actualitat, segons el model deficitari, tot convertint la persona major en protagonista, juntament amb el nin, d'una activitat docent diferent en el Centre Escolar.
- Contemplar la perspectiva, no utòpica, de la participació més o menys periòdica dels majors en el procés d'aprenentatge.
- Contribuir a què el procés de desenvolupament en el qual estam immersits en l'actualitat no acabi per complet amb les relacions entre els diferents grups d'edat.
- Aconseguir que les persones majors visquin aquesta experiència com alguna cosa possible i experimentin el plaer de trobar noves vies per sentir-se útils i capaços.

ELECCIÓ DE LES PERSONES MAJORS

Existeixen actualment al nostre Municipi quatre Associacions de Persones Majors legalment constituïdes. En aquestes es desenvolupen múltiples activitats i programes de participació, algun dels quals compta amb el suport econòmic de

l'Ajuntament. Així mateix, l'Ajuntament manté un servei d'atenció psico-gerontològica amb la finalitat de potenciar les activitats i la participació d'aquestes persones majors en la vida social de la comunitat.

A través d'aquestes Associacions, contactarem amb diferents persones que, al llarg de la seva vida, havien realitzat activitats professionals que actualment no es realitzen o que han sofert un substancial canvi en la seva forma d'execució. També varem contactar amb persones que estassin disposades a contar contes i narracions populars com a forma d'expressió oral tradicional en la nostra comunitat.

Amb totes les persones majors que participaren es dugueren a terme diverses sessions de preparació de l'activitat per a la posterior execució en els centres escolars, tenint en compte els aspectes propis de cada activitat i les característiques de cada participant, ja que l'execució a l'aula requeria una dinàmica senzilla, però activa a la vegada, que fos capaç de mantenir l'atenció dels alumnes durant el temps programat.

ESTRUCTURACIÓ DE LES SESSIONS EN ELS CENTRES ESCOLARS

L'assistència als centres escolars de les persones majors al llarg del temps que va durar l'execució del Programa va ser acompanyada per un psicòleg i el professor-tutor del curs corresponent.

L'estructuració de les sessions quedà establerta de la següent forma:

- 1.- Presentació davant els alumnes de la persona major i de l'activitat, a càrrec del psicòleg.
- 2.- Descripció de les característiques personals del major, com per exemple el nom, l'edat, el lloc de residència, la professió, l'evolució personal, etc.
- 3.- Presentació de l'activitat a realitzar amb una breu explicació teòrica.
- 4.- Execució pràctica de l'activitat. Demostració pràctica de la mateixa.
- 5.- Execució pràctica per part dels alumnes d'allò après.

En el cas dels narradors de contes i rondalles, el procés era semblant al dels oficis, encara que sense l'existència de la demostració manual; es procedia a la narració dels contes i rondalles motivant que després els alumnes mantinguessin un diàleg amb el docent major.

Posteriorment, i en el cas dels alumnes de cinquè a vuitè d'EGB, es va passar un qüestionari amb la finalitat d'anar coneixent el grau d'interès suscitat per l'activitat i la seva valoració.

ELECCIÓ DELS CENTRES ESCOLARS

Marratxí és un terme municipal de l'illa de Mallorca de 50 km², amb una característica específica: l'agrupació dels seus habitants. Aquests resideixen a diferents nuclis de població disseminats per tot el municipi, essent quatre els principals en relació al nombre d'habitants que agrupen: Pla de na Tesa, Pont d'Inca, Pòrtol i Sa Cabaneta. La dispersió dels nuclis de població fa que existeixin nombrosos centres escolars dels quals cinc, són centres públics.

Essent conscients que aquesta edició del programa "Amb els Majors a les Escoles" no podia incloure la totalitat dels centres d'ensenyament, decidírem dur a terme la realització del programa en els centres públics, objectiu viable tenint en compte que es tractava de cinc escoles amb una població escolar de 644 alumnes.

Per tant, una vegada avaluades les possibilitats de realització del programa, els centres escolars elegits foren els següents:

- Escola Vella del Pont d'Inca.
- C.P.C. Blanquerna. Pont d'Inca Nou.

- Escola Gabriel Janer Manila. Pla de Na Tesa.
- Escola Vella Costa i Llobera. Pòrtol.
- C.P.C. Costa i Llobera. Pòrtol.

La posada en marxa del Programa en els centres escolars esmentats va suposar la realització d'una sèrie de trobades amb els seus respectius directors en els quals s'exposaren les característiques i els objectius del mateix. Així mateix es mantingueren reunions amb al Cap d'Estudis i Tutors de cada un dels cursos on es dugueren a terme les activitats, donat que un dels objectius programàtics pretenia que, una vegada realitzada la sessió per la persona major a l'aula, els alumnes realitzassin un treball relacionat amb l'activitat que, a més, va servir per al posterior muntatge-exposició que tingué lloc una vegada concloses les sessions en els centres escolars.

EXECUCIÓ DEL PROGRAMA EN ELS CENTRES ESCOLARS

Les sessions en els centres escolars es realitzaren al llarg del 2on. i 3er. trimestres del curs escolar 93-94. Durant el 1er. trimestre es realitzà la programació de l'activitat, la selecció dels "docents majors", es contactà amb els centres escolars i es mantingueren reunions amb els directors i tutors temporalitzant l'activitat.

EXTENSIÓ DEL PROGRAMA. QUI HA PARTICIPAT

- Docents Majors: 7
- Alumnes: 644
- Professors i Tutors: 30
- Psicòlegs: 2

REALITZACIÓ DE SESSIONS EN ELS CENTRES ESCOLARS

- Contes: 10 Sessions
- Rondalles: 11 Sessions
- Marger: 5 Sessions
- Cistellera: 7 Sessions
- Filadora: 7 Sessions

AVALUACIÓ DELS RESULTATS

Des que es va iniciar la programació d'aquesta activitat amb caràcter experimental, es va considerar necessari dedicar un capítol a l'avaluació. Per això, es confeccionaren tres qüestionaris: un dirigit als professors-tutors; un altre, als alumnes i un altre per als docents majors.

El qüestionari dirigit als professors incloïa una valoració sobre la realització de l'experiència i una altra sobre la conveniència de donar continuïtat a la mateixa en els propers cursos, deixant un espai per recollir les observacions que considerassin oportunes per a millorar el desenvolupament del programa.

Resultats: dels trenta professors participants, la totalitat considerà molt interessant el programa, coincidint a ressaltar el positiu de donar-li continuïtat en propers cursos.

El qüestionari dirigit als alumnes de 5è fins a 8è d'EGB, constava de quatre preguntes orientades a conèixer el grau de satisfacció, l'interès a donar continuïtat durant el proper curs, valoració de la participació dels "docents majors" i, en darrer terme, si els agradaria que els seus padrins participassin en activitats de semblants característiques.

Resultats: de les 247 enquestes passades als alumnes, 245 contestaren afirmativament a la primera pregunta i 2 en sentit negatiu. A la segona pregunta, 237 alumnes contestaren afirmativament i 10 ho feren negativament. A la tercera qües-

tió, 242 alumnes contestaren en sentit afirmatiu, mentre que 5 d'ells contestaren negativament. Quant a la quarta pregunta i darrera, 204 alumnes contestaren afirmativament mentre que 43 ho feren en sentit negatiu.

El qüestionari dirigit a les persones majors pretenia saber el grau de satisfacció en la realització de l'activitat; si estarien disposats a repetir l'experiència; si els pareixia interessant i divertit que les persones majors poguessin fer de mestres; si els agradaria que l'activitat es convertís en un taller que duràs tot el curs escolar; si creien que aquesta experiència servia per millorar la imatge que es té de les persones majors; si la realització de la tasca els havia fet sentir-se útils; si això havia contribuït a millorar el seu autoconcepte. També se'ls demanà si creien convenient efectuar canvis en l'activitat i, en darrer terme, si creien que les persones majors s'haurien d'animar a participar en experiències d'aquest tipus.

Resultats: els set participants han manifestat que l'experiència els ha resultat molt satisfactòria. Tots creuen que s'hauria de tornar a repetir. Els ha paregut a tots interessant i divertit poder fer de mestres per un dia, i també coincideixen en què l'experiència hauria de tenir continuïtat al llarg de tot el curs escolar. Tots creuen que experiències d'aquest tipus contribueixen a millorar la imatge de les persones majors dins la societat, a la vegada que els ha permès sentir-se útils. Sis dels participants creuen que l'experiència els ha servit per millorar el seu autoconcepte.

Quant a la realització dels canvis que s'haurien d'introduir al programa, tres participants consideren que se n'haurien de realitzar, adequant l'edat dels alumnes; en general, es mostren més interessats a realitzar l'activitat amb alumnes del cicle mitjà i superior, ja que entenen que, a major edat dels alumnes, major atenció els dispensen.

Tots coincideixen que les persones majors haurien d'animar-se a realitzar activitats com aquestes; segons els seus criteris, a això contribuiria el fet que es donàs gran difusió de l'experiència.

Finalment, assenyalar que les persones majors manifesten que per a la realització i continuïtat d'aquest tipus de programes, és imprescindible comptar amb la presència de professionals capaços d'organitzar, programar, dirigir i estimular l'execució. Manifesten posseir l'esperit, però necessiten que se'ls estimuli "que se'ls empenyi, que se'ls doni marxa". També creuen que és una excel·lent activitat per combatre la soledat.

MUNTATGE-EXPOSICIÓ

Es va acordar la realització del muntatge-exposició de l'activitat i el seu procés amb el mateix nom que el programa: "Amb els Majors a les Escoles". Es comptà amb el material que el "docents majors" anaven realitzant a les aules, amb els treballs que els alumnes realitzaven sobre les diferents activitats i amb el suport audio-visual i fotogràfic de cada una de les sessions a les aules.

Perquè el públic pogués comprendre els objectius del programa s'idearen una sèrie de textos explicatius que, intercalats amb la resta del material, donassin coherència al muntatge, la qual cosa va suposar tota una tasca de creació.

El resultat final convertit en muntatge-exposició, quedà estructurat de la següent forma: presentació i desenvolupament de cada una de les activitats en vint plafons, combinant els textos explicatius del procés amb material fotogràfic realitzat a les aules i els treballs dels alumnes sobre les activitats en les quals havien participat. Aquests, variaven en funció de l'edat dels alumnes. A més, l'exposició es complementà amb una mostra dels elements i eines que s'empraren per a la realització de l'apartat d'oficis.

REFLEXIÓ FINAL

La millor valoració que pot fer-se d'aquesta experiència queda constatada en els resultats que s'extreuen de les enquestes contestades pels propis participants.

Alumnes, mestres i persones majors, coincideixen a valorar-la molt positivament; també creuen que s'ha de continuar amb el programa en un futur, fins i tot seguint les observacions de les enquestes dels mestres, ampliant el nombre d'activitats, persones majors i sessions durant el curs escolar.

Algunes de les propostes recollides suggereixen que aquesta experiència s'hauria de convertir en un taller permanent, on joves estudiants poguessin aprendre un ofici. Sens dubte, l'envergadura d'aquesta suggerència sobrepassa la dimensió inicialment concebuda, encara que no descartam cap possibilitat futura, donada l'acollida que ha tingut aquesta activitat.

Generalment, aquests tipus de projectes suposen un esforç per als serveis socials de qualsevol ajuntament, tant pel temps de dedicació que requereixen del personal adscrit al seu departament, com pel cost econòmic que representa. A més, si tenim en compte que estam travessant un període de recessió econòmica, demostrar la necessitat de la inversió és una tasca difícil.

No obstant això, els qui treballarem en la realització d'aquest Programa, consideram fermament que l'esforç es justifica i que en termes econòmics la seva rendibilitat és demostrable. Amb programes com el que hem realitzat s'exerceix una influència directa en la millora de la qualitat de vida dels seus participants i aquesta té una repercussió directa en la vida social del municipi.

També permet demostrar que les persones majors són útils i eficaces, capaces d'exercir tasques que influeixen positivament en altres grups d'edat. Contribueixen a canviar la imatge, negativa, que de les persones majors es té a la societat. Contribueixen a la sensibilització de la població en general, cap a conductes més positives de cooperació en la construcció d'un nou model de vellesa i a potenciar la solidaritat intergeneracional necessària que propiciï la creació d'un futur millor per a la nostra comunitat.

Finalment, amb aquesta experiència volem transmetre l'entusiasme i el coratge necessaris als qui decideixin emprendre projectes d'aquest tipus; la valoració que d'ell facin els seus participants i els resultats obtinguts justifiquen, sens dubte, la seva realització.

PROGRAMACIÓ CURS 94/95

La gran acollida que va tenir el programa al llarg del curs escolar passat, ha fet que considerem oportú tornar-lo a engegar. Dur-lo de nou a terme ha suposat uns petits canvis, d'ordre qualitatiu sobretot, pel que fa a l'augment del nombre de docents majors (13 en total), d'activitats, de centres escolars (75 en total), de professors i tutors (total 56), i d'alumnes (amb una població estimada de 1.057 nins i nines).

Actualment, també es duen a terme exposicions itinerants del material recollit durant la implementació del programa l'any passat a les diferents escoles públiques del terme municipal i a tots els locals de Gent Major de les quatre associacions de Marratxí.

No podem oblidar la creació d'un Taller Permanent, concretament de fer llatre, dirigit a nins i nines d'educació especial en un dels centres escolars on s'ha dut a terme l'experiència.